

P J ANDERS LINDER:

Vilket EG – vilket Sverige?

Den svenska EG-debatten har hittills i alltför hög utsträckning präglats av att vi "måste" ansöka om medlemskap. Det behövs en tydligare vilja-argumentation som lyfter fram det positiva med ett medlemskap. Det är stor skillnad mellan rollen som administratör av ett oundvikligt beslut och rollen som djärv politisk nydanare.

Ett EG-medlemskap skulle öka tempot i vår nödvändiga omställning från kollektivistisk centralism med högt skattetryck till decentraliserad pluralism med lägre skatter. Det gäller också rätten att studera, arbeta och bosätta sig överallt i EG:s medlemsländer; freden och välfärdsvinsterna.

P J Anders Linder är redaktör vid Marknadsekonomisk Tidsskrift

Utsikterna för en svensk ansökan om medlemskap i EG ser för närvarande ganska goda ut. För folkpartiet är EG-frågan central, för moderaterna tycks den ha blivit *den* centrala frågan. Socialdemokraterna går just när detta skrivs ut i en kampanj med affischer med den röda rosen och EG-flaggan ömt omslingrade. "Den socialdemokratiska gemenskapen"; "Ett rättvisare Europa"; "Ett Europa utan arbetslöshet" lyder parollerna. Dessutom säger KDS ja till Europa, och centern står än så länge bakom riksdagsbeslutet från december 1990.

Den folkrörelse, "Nej till EG", som enligt uppgift skall bildas i början av april verkar inte få det så lätt. Inte ens kommunisters och miljöpartisters samlade krafter torde lyckas kasta grus i maskineriet.

Inställningen till EG

Till detta skall läggas ett brett stöd hos allmänheten för en svensk medlemskapsansökan. I en undersökning som Sifo genomförde på uppdrag av SAF i december 1990 svarade 67 procent av de tillfrågade ja på frågan om Sverige skall ansöka om medlemskap i EG.

15 procent svarade nej. 18 procent var tveksamma.

Det fanns en majoritet för en ansökan bland sympatisörerna till samtliga partier:

	Ja	Nej	Tveksamma
folkpartiet	89	7	4
moderaterna	88	7	6
miljöpartiet	63	19	17
socialdemokraterna	58	18	24
centern	55	17	28
KDS	53	28	19
vänsterpartiet	45	43	12

T o m hos vänsterpartisterna fanns det alltså majoritet för en svensk medlemsan-

sökan. Och sympatisörerna till det EG-kritiska miljöpartiet är bland dem som är mest positiva till EG.

Studerar man undersökningen litet närmare finner man dock en intressant paradox. Jämfört med tidigare mätningar är det allt fler som tycker att Sverige bör ansöka om EG-medlemskap. Samtidigt är det allt fler som tror att ett sådant medlemskap skulle betyda nackdelar för Sverige.

I december 1990 trodde 34 procent av de tillfrågade att den sociala välfärden skulle bli sämre om Sverige gick med i EG. 17 procent trodde att den skulle bli bättre. Ett halvår tidigare, i juni 1990, var det 20 procent som svarade "sämre", 24 procent "bättre".

Likadant med jobben. I december 1990 trodde 27 procent av de tillfrågade att det skulle bli "färre jobb" i Sverige om vi tillhörde EG. 23 procent trodde att det skulle bli "fler jobb". Förra gången frågan ställdes, i januari 1990, var det bara 17 procent som trodde på färre jobb, medan 22 procent trodde att jobben skulle bli fler.

Även arbetsmiljön tror man blir sämre om vi kommer med i EG. I december 1990 var det 27 procent som trodde att arbetsmiljön skulle bli sämre vid medlemskap. 15 procent trodde att den skulle förbättras.

Samtidigt är det en betydande majoritet som tror att Sverige skulle "hamna på efterkälken" om vi inte kom med i EG. 65 procent svarade ja på den frågan i december 1990. 19 procent svarade nej. 30 procent svarade ja på frågan om de trodde att levnadsstandarden skulle bli högre om vi gick med i EG. 19 procent svarade nej.

Det går att spekulera åtskilligt kring

dessa motstridiga besked. Varför vill folk att vi skall gå med i EG, trots att de tror att så mycket kan bli sämre?

En tänkbar förklaring är att det råder djup allmän pessimism om Sveriges framtid. Det blir sämre om vi går med i EG, men det blir ännu värre om vi inte gör det.

En annan möjlighet är att EG-medlemskapet redan har kommit att ses som ett fait accompli. Partierna har bestämt sig för att Sverige skall gå med, och då blir det så. Att spjärna emot verkar bara fånigt.

Sympatisörerna till det EG-kritiska miljöpartiet är bland dem som är mest positiva till EG.

En tredje förklaring skulle kunna ha med prioriteringen av materiell välfärd och social trygghet att göra. En majoritet tror att vi får högre levnadsstandard om vi går med i EG, en klar majoritet tror att vi riskerar att hamna på efterkälken om vi förblir utanför gemenskapen. Kanske väger detta helt enkelt tyngre än farhågorna för urholkade offentliga välfärdssystem?

Under alla omständigheter borde dessa siffror ge anledning till viss vaksamhet hos anhängarna av ett svenskt EG-medlemskap. Opinionsen är fortfarande långt ifrån entydigt positiv.

En medlemskapsansökan kommer nog att lämnas in under 1991. Kanske redan av socialdemokraterna. Inte minst de triumfatoriska annonstexterna på temat "Hav förtröstan, Europa! Vi skall stå er bi!", som inledningsvis nämndes, tyder på det. EG finns också med som en viktig beståndsdel i LO/SAPs valplattform.

Ansökan inte detsamma som medlemskap

Men en medlemsansökan är inte detsamma som medlemskap. EG-länderna skall trots allt ha några ord med i laget, och även om beskedet från EG-ländernas huvudstäder och Europaparlamentet blir positivt skall först Sveriges riksdag och därefter svenska folket i folkomröstning bestämma sig för att ta det stora steget.

Det största hotet mot att den svenska medlemskapsansökan också utmynnar i ett svenskt medlemskap är förmodligen att socialdemokraterna efter ett eventuellt valnederlag i september 1991 inte orkar stå fast bakom sitt ja. Den offentliga sektorns fackföreningar är bara ett av flera tänkbara nästen för uppblussande EG-kritik. Och som Sifundersökningen från december visar, råder det ingen brist på områden där det finns resonans för en EG-kritisk opinionsbildning. (Då har jag ändå inte berört så fina fält för opportunism som miljöfrågan samt frågorna om utlänningars rätt att arbeta i Sverige och utlänningars rätt att köpa svenska företag – eller röda stugor med vita knutar.)

Skulle sedan EGs integrationsarbete kompliceras, t ex genom en plågsam konjunkturedgång eller ökad säkerhetspolitisk spänning p g av tilltagande inre problem i Sovjetunionen, får naturligtvis EG-motståndarna ytterligare vatten på sin kvarn. Man vet vad man har, men inte vad man får. Varför sätta det trygga folkhemmet på spel för osäkra vinster på andra sidan Öresund? En utveckling av det senare slaget kan naturligtvis också leda till att neutraliteten blir ett användbarare argument mot EG än vad som hittills varit fallet.

Den breda uppslutningen bakom en

medlemskapsansökan 1991 betyder alltså inte med säkerhet medlemskap 1995.

Hur argumentera?

Åt en depression eller ett nytt kallt krig är det inte mycket vi kan göra. Däremot finns det anledning att fundera över hur Europadebatten bör föras om utvecklingen för sig i stillsammare, mer förutsägbara, banor. Är det en EG-debatt av dagens snitt som är bäst ägnad att skapa engagemang för ett svenskt medlemskap och förståelse för de krav detta innebär? Kanske inte.

Man kan argumentera för ett politiskt beslut på två sätt: 1) Vi *måste* fatta beslutet, vare sig vi vill det eller ej. 2) Vi *vill* fatta det. Den svenska EG-debatten har hittills i alltför hög utsträckning präglats av måste-argumenten.

Därmed inte sagt att dessa saknar relevans. Självfallet blir det besvärligare för oss om vi inte kommer med. Även om EG och EFTA skulle nå fram till ett bra EEA-avtal, kommer medborgarna i europeiska länder utanför EG att höra hemma i en deprimerande division 2, utan rätt att delta i de europeiska beslutsprocesserna. Och då EEA-avtalet inte kommer att innebära tullunion mellan EG och EFTA, kommer besvärande formaliteter även framgent att präglade affärerna mellan de båda handelsblocken. Etc etc.

Måste-argumenten har dock den nackdelen att de skapar en bild av att Sverige nalkas gemenskapen med hängande huvud och ber om att få komma med. Det är för att vi är nödda och tvungna vi klappar på portarna i Bryssel, London och Paris, inte därför att vi övervägt frågan och bestämt att vi vill. Alldeles i onödan tas gläd-

jen och stoltheten ur beslutet att ansöka om medlemskap.

Vilja-argumentation

Det skulle behövas en tydligare vilja-argumentation, som inte bara tar fasta på att våra ekonomiska problem skulle bli än värre om vi inte kom med i EG utan också lyfter fram det positiva med ett medlemskap: människors rätt att studera, arbeta och bosätta sig överallt i EGs medlemsländer; freden; välfärdsvinsterna.

Nackdelarna med måste-argumentationen är dessutom att den, åtminstone från tongivande borgerligt håll, gärna förs i två led: Vi *måste* gå med i EG. Och ett medlemskap leder till att vi *måste* ompröva den svenska modellen med dess offentliga monopol och höga skatter.

Förhoppningen är att ett medlemskap i EG skall öka tempot i vår nödvändiga omställning från kollektivistisk centralism med högt skattetryck till decentraliserad pluralism med lägre skatter.

I sak råder kanske inget större tviviel. Moms och kapitalsskatter ligger betydligt lägre i EG-länderna än i Sverige, och då det vid avskaffade gränskontroller och fri rörlighet i längden knappast torde vara möjligt att upprätthålla kraftigt högre konsumtions- och kapitalsskatter i ett EG-land än i grannländerna, kommer Sverige att behöva sänka dessa skatter. Vem tror att det går att höja inkomstskatterna och arbetsgivaravgifterna ytterligare? Och om skatterna blir lägre, måste också den offentliga sektorns omfattning minskas.

Men är det för att stöpa om den svenska inrikespolitiken som vi går med i EG?

Sverige bör gå med i EG, därför att den inre marknadens fyra friheter leder till

ökad ekonomisk tillväxt och ökad medborgerlig frihet; därför att EG är ett sätt att förhindra militära konflikter medlemsländerna emellan; och därför att vi, om vi inte går med, ensidigt tvingas anpassa oss till beslut som vi saknar möjlighet att påverka.

Och Sverige bör liberaliseras. Skatterna bör sänkas. Den offentliga sektorns omfattning bör reduceras kraftigt och omfattande privatiseringar genomföras.

Opinionen är fortfarande långt ifrån entydigt positiv.

Det är lätt att se sambanden mellan dessa båda uppfattningar. Att vara för ett liberalt systemskifte i Sverige och ett svenskt medlemskap i EG är, i dag, fullt logiskt. Samma värderingar ligger till grund för båda ställningstagandena.

Likafullt är det olyckligt att bygga upp sin argumentation på att vår handlingsfrihet är en chimär, att såväl medlemskap som inhemsk omvandling bara är en fråga om insedd nödvändighet.

Tre skäl härtill:

1) *Ledarskapet*. Det är stor skillnad mellan rollen som administratör av ett oundvikligt beslut och rollen som djärv politisk nydanare. Om EG-argumentationen i alltför hög utsträckning färgas av måste-resonemang förvandlar man en framåtsyftande, offensiv hållning till en reagerande, passiv.

2) *Förändringsmandatet*. EG-frågan är förvisso en av de viktigaste politiska frågorna för Sverige under 90-talet. Men den är inte den enda — och den är inte heller den viktigaste.

Ännu viktigare är omprövningen av den svenska modellen, utvecklingen bort från den folkhemiska varianten av socialism.

Ett medlemskap i EG, som EG nu fungerar, skulle säkert kunna bidra till att höja tempot i denna omprövning. *Men mandatet för omprövningen måste vinnas oberoende av vårt förhållande till EG.* Argumenten för det ändå ganska genomgripande systemskiftet måste bära av egen kraft.

Den breda uppslutningen bakom en medlemsansökan 1991 betyder inte med säkerhet medlemskap 1995.

Utmaningen för svenska liberalkonservativa måste rimligen vara att skapa förståelse och engagemang för en politisk kursomläggning i frihetlig riktning; att vinna stöd för uppfattningen att ett fritt, föränderligt samhälle är bättre än ett reglerat och kontrollerat.

Visst kan ett EG-medlemskap öka behovet av förändring och därigenom bidra till att vårt omvandlingsarbete forceras. Men om omorienteringen av svensk politik skall vinna beständighet och stabilitet krävs det nog ändå, att den uppfattas som ett resultat av en medveten egen vilja. Det blir svårt för medborgarna att känna någon delaktighet i ett samhälle som huvudsakligen upplevs som resultatet av ett yttre tryck.

Dessutom återfinns förstås en rad punkter på den svenska förändringsagendan som endast indirekt eller på mycket lång sikt har med EG att göra. En rad förändringar måste bli av långt innan EG tvingar oss därtill.

3) *EGs framtid.* Hur självklar kommer kopplingen mellan EG och liberalism att vara framgent? Är det överhuvudtaget rimligt att se EG som ett frihetligt projekt?

I dagsläget är det så. EGs kärnuppgift är för närvarande fullbordandet av den inre marknaden, förverkligandet av de fyra friheterna.

Hur blir framtiden?

Men kommer det att så förbli? Vilka regleringar kommer den inre marknads sociala dimension att ge upphov till? Vad kommer de monetära och politiska unionerna att innebära? Kommer EG att bygga upp en överstatlig byråkrati och bli en supervälfärdsstat med vittgående beskattande och reglerande ambitioner?

Frågorna kan tyckas överspända. Antalet EG-anställda i Bryssel är fortfarande jämförbart med antalet anställda vid det amerikanska naturvårdsverkets Washingtonkontor. Välfärds- och skattepolitiken är än så länge i allt väsentligt en fråga för de enskilda medlemsländerna, inte för Bryssel/Strasbourg, Enhetsaktens möjliggörande av majoritetsbeslut till trots, krävs det fortfarande enhällighet för mer genomgripande förändringar av EGs roll och uppgifter.

För Sveriges del tycks saken klar, EG kommer att verka frigörande under ett bra tag framöver.

Men samtidigt pågår, parallellt med förverkligandet av den inre marknads fyra friheter, arbetet med den inre marknads sociala dimension. För närvarande innebär detta i klartext EG-gemensamma regler för arbetsmarknaden. Vad gäller arbetstider föreligger redan förslag som är mer långtgående än den svenska arbetstidslag-

stiftningen. Detsamma gäller förslagen till reglering av deltidsarbete.

Ingenting tyder på att regleringsivern skulle stillas med detta. Europaparlamentet kämpar ihärdigt för att få sina maktbefogenheter vidgade.

Spärren mot ökad centralism består av den s k subsidiaritetsprincipen, idén om att beslut skall fattas på så lokal nivå som möjligt. Denna omhuldas varmt, men vad betyder den egentligen? Vad är lägsta möjliga nivå? Är det förenligt med subsidiariteten att reglera arbetstiderna på övernationell nivå? Subsidiaritetsprincipen leder till att vi får sätta vår tillit till "goda hjärtan hos byråkraterna i Bryssel", som den engelske statsvetaren Kenneth Minogue har uttryckt det.

Ytterligare anledning till fundersamhet. Ett citat från ett dokument antaget vid en konferens med EGs socialistiska partier i Madrid 10 december förra året:

"En utveckling som kunde få till följd att medlemsländer konkurrerade med varandra om att attrahera kapitalströmmar på basis av skattenivåer skulle vara högst ovälkommen och kunde leda till att skattebasen i de flesta medlemsländer urholkades . . . En introduktion av *bindande lägsta skattesatser* (förf kurs) kunde vara den lämpligaste sortens samordning."

Den som har läst sin James Buchanan borde inte bli alltför förvånad. 518 ledamöter av Europaparlamentet vill ha mer

makt. EG-kommissionens ledamöter vill ha mer makt. Bryssels byråkrater vill ha mer makt. Bryssels lobbyister vill ha förmåner.

Makten att förhindra en sådan utveckling ligger hos beslutsfattarna i EG-ländernas huvudstäder. Vad vill dessa att EG skall bli? Ett Europas förenta stater, en extra stat över nationalstaterna? Eller en lösare knuten konfederation, som prioriterar den fria rörligheten över gränserna och tar det varligt med politiskt samarbete och byggandet av nya institutioner?

EGs nytändning har vitaliserat en hel världsdal. Debatten om *euroclerosis* har tystnat. Likafullt förblir framtiden ett oskrivet blad. Kanske rymmer den nya triumfer för det europeiska samarbetet. Kanske rymmer den motgångar av ett slag vi hunnit glömma under det sena 80-talets framgång.

Sverige blir förhoppningsvis medlem i EG vid mitten av detta decennium. Det är ett viktigt steg, men det är inte *steget*. Vår historia tar inte slut i och med att svenska folkvalda tar plats i EGs beslutande församlingar.

Behovet av ledarskap för en omvandling av Sverige kommer att kvarstå. Den svenska perestrojkan kommer fortfarande att vara i sin linda. Tyvärr (?) kommer inte EG att göra jobbet åt oss.

Och en ny debatt tar sin början: Vilket EG vill vi ha? Jacques Delors'? Margaret Thatchers? Eller ett annat?